

M.J. Paul, 'Preekschets Ezechiël 37:14' in
J. van der Graaf, J. Maasland en W. Verboom (red.), *Het Woord der prediking. Handreiking voor predikanten*. Kampen: Kok 1993, pagina's 75-80.

TEKSTKEUS

Het visioen van de dorre doodsbeenderen is een geliefde perikoop om kort na Pasen of kort na Pinksteren over te preken, omdat de opstanding uit de dood en het werk van de Geest genoemd worden. Dit gedeelte kan ook gebruikt worden op een 'Israëlzondag'.

EXEGESE

1. Kontekst en historische achtergrond

a. De profeet Ezechiël verkeert met anderen van het Tienstammenrijk in ballingschap in het land van de Chaldeeën. Daar wordt hij, als zoon van een priester, geroepen tot profeet in het vijfde jaar van de wegvoering van koning Jojachin, d.w.z. in 593. De hoofdstukken 1-3 beschrijven zijn roeping. In hfdst. 4-24 benoemt hij de schuld van Juda en kondigt hij het oordeel over Juda en Jeruzalem aan. De hfdst. 25-32 bevatten oordelen over de andere volken. Het laatste deel, hfdst. 33-48, kondigt toekomstige zegeningen aan voor het gehele volk Israël. Dit slotdeel kan onderverdeeld worden in: de aankondiging van terugkeer in het beloofde land (hfdst. 33-39) en de belofte van Gods terugkeer in de nieuwe tempel en het land (hfdst. 40-48).

b. Voor een goed verstaan van onze tekst zullen we het gedeelte hfdst. 33-39 nader moeten bezien. Volgens 33:21-22 was de hand des HEEREN op Ezechiël in de nacht voordat een boodschapper uit Jeruzalem mee kwam delen dat de stad ingenomen/verwoest was (in overeenstemming met de aankondiging in 24:25-27). De val van Jeruzalem heeft plaats gevonden in 586. Enige maanden later heeft de boodschapper Ezechiël bereikt: dec. 586/jan. 585. De boodschap van hfdst. 40-48 wordt veel later geopenbaard. Thans ontvangt de profeet de opdracht/toestemming de boodschap van de volgende hoofdstukken door te geven.

c. Binnen het genoemde gedeelte kan 36:16-37:14 als een aparte eenheid gezien worden, ingeleid door 'Wijders geschiedde des HEEREN woord'. Hier wordt eerst de zonde van afgoderij genoemd als oorzaak van verstrooiing onder de volkeren. Toch mag Israël terugkeren naar het land, vanwege de Naam des HEEREN. Daar zal een innerlijke vernieuwing plaatsvinden door de Geest, zodat ze voortaan God zullen dienen. Het land zal ook vernieuwd worden, en vergeleken worden bij de Hof van Eden. In het volgende gedeelte 37:15-28 staat dat de twee rijken samengevoegd zullen worden en niet langer ongehoorzaam zijn. Gods Knecht David zal Koning over hen zijn tot in eeuwigheid en het heiligdom Gods zal in hun midden zijn.

2. Theologische achtergrond

Voor een theologisch begrip van deze uitspraken is het nodig kennis te nemen van eerdere verbondsuitspraken:

a. Het verbond met Abraham in Genesis 12:1-3.

b. Het Mozaïsche verbond: Exodus 19-40 en Deuteronomium. In Deuteronomium 28 wordt de verstrooiing genoemd als verbondswraak. In 30:1-6 staat de belofte dat er na verstrooiing weer terugkeer zal zijn.

c. Het verbond met David in 2 Samuël 7:12-16: belofte van blijvend koningschap in zijn geslacht.

d. Jeremia kondigt een (ver)nieuw(d) verbond aan, waarbij het hart van de Israëlieten vernieuwd zal worden (overeenkomstig Deuteronomium 30:6). Met name in het slot van Jeremia 33 worden beloften uit de bovenstaande drie verbonden herhaald.

3. Ezechiël 37:1-14

a. Na een korte introductie beschrijven de verzen 1-10 een visioen en de verzen 11-14 geven de uitleg. God laat de profeet een dal met doodsbeenderen zien. Een begrafenis staat bij Israël in hoog aanzien. Hier liggen lijken onbegraven (Psalm 79:2-3), een schande en teken van oordeel. Dit is waarschijnlijk het gevolg van een veldslag (vs. 9: gedoden; vs. 10: leger). De beenderen bevinden zich in een groot aantal en zijn door elkaar verspreid. Door het verloop van de tijd (en de hitte?) zijn de lichamen geheel vergaan en de beenderen zeer dor. De profeet moet deze beenderen toespreken, zodat zij bij elkaar komen en tot lichamen worden, bedekt met vlees en huid. Vervolgens moet de profeet nog een keer profeteren, zodat een levensgeest in deze lichamen komt en ze gaan staan.

b. De uitleg in de verzen 11-14 identificeert de beenderen met het gehele huis Israël, dus met 10 + 2 stammen (vgl. 36:10 en 37:15-23). De klacht van dit volk is: 'Onze beenderen zijn verdord, en onze verwachting is verloren, wij zijn afgesneden' (vs. 11). De laatste uitdrukking betekent zoveel als: het is met ons gedaan. Hieruit blijkt dat de Israëlieten alle hoop hebben laten varen. De heilsboodschap van Ezechiël 36 heeft niet het gewenste effect. Men gelooft niet meer in terugkeer. De tijding van de verwoesting van Jeruzalem heeft alle hoop de bodem ingeslagen. Is het werkelijk mogelijk dat God Zijn eigen stad en heiligdom prijsgeeft aan de heidenen? Zolang Jeruzalem nog bestond en de offers in de tempel gebracht werden, was er enige hoop. Doch nu niet meer.

c. God neemt de klacht van Israël over hun verdorde beenderen zo serieus, dat Hij Ezechiël een visioen laat zien met beenderen die vele malen meer verdroogd zijn dan de Israëlieten het bedoelen. Zij bedoelen: moedeloosheid en wanhoop. De beenderen die Ezechiël in zijn visioen ziet zijn geheel dood en door en door verdord. Als er zelfs voor deze beenderen hoop is, hoeveel te meer dan voor de klagende Israëlieten!

d. In vs. 13 wordt verondersteld dat het volk de ballingschap als een graf ervaart, waaruit het nimmer kan opstaan. Doch de HEERE zal laten zien wie Hij is. Hij kan uit het graf doen herleven! Hier wordt ter verduidelijking en aanvulling van de boodschap een iets andere metafoor gebruikt dan in de verzen 1-10, omdat daar gezegd werd dat de beenderen onbegraven lagen.

e. Vers 14 spreekt over 'Mijn Geest' die zal zorgen voor leven en voor terugkeer in het land. Dan zal het volk tot erkenning komen van de macht van hun HEERE. Deze belijdenis volgt op het zien van de grote daden Gods. Vgl. het functioneren van de geschiedenis van de uittocht in Exodus 19:4 en Deuteronomium 1-3. De weldaden laten zien wie God is. Hij is het waard gediend te worden. In de samenhang betekent dit: alles zal uitlopen op de glorie van de Messias, de Zoon van David, die zal regeren. God Zelf zal in het midden van het volk wonen (hfdst. 40-48).

THEOLOGISCHE NOTITIES

1. De volgorde van de boodschap van Ezechiël 37 komt overeen met hfdst. 36: eerst terugkeer (vs. 24) en daarna de Geest (vs. 27). De schepping van de mens in Genesis 2 volgde hetzelfde patroon: eerst het lichaam, daarna de levensgeest.

2. In veel vertalingen wordt 'geest' geschreven in de eerste verzen en 'Geest' in vs. 14 (soms 'Geest' in vs. 1). Het Hebreeuwse woord *ruach* heeft drie betekenissen: wind, geest, adem. De betekenissen lopen in ons hoofdstuk in elkaar over. 'Mijn Geest' in vs. 14 kan betekenen 'de door Mij gewerkte (levens)geest' (C.F. Keil, G.Ch. Aalders) of 'Mijn eigen Geest' (vgl. 36:27; A. Noordtjij, J.H. Scheepers, *Die Gees van God en die Gees van die mens in die OT*, diss. VU, Kampen 1960, p. 288-9). Vgl. G.L. Archer e.a., *Theol. Wordbook OT*, Chicago, deel 2, p. 836-37.

3. De opstanding der doden wordt in dit hoofdstuk niet zozeer uiteengezet of gepredikt, als wel verondersteld. Het geloof in de opstanding wordt in het OT weinig genoemd, maar is wel aanwezig, o.a. in Job 19:25-27, Psalm 16:8-11 (vgl. Handelingen 2:25-31), Psalm 17:15; 73:24 en Daniël 12:2. Zie: A. de Bondt, *Wat leert het OT aangaande het leven na dit leven?* Diss. VU, Kampen 1938. Anderen wijzen slechts op herleven: 1 Koningen 17, 2 Koningen 4:33v. en 13:21 (doch dit geldt alleen mensen die net overleden zijn).

4. Dit hoofdstuk wordt gerekend tot de apocalyptiek. Deze literatuursoort bestaat uit symbolische, profetische boodschappen in de vorm van visioenen die weergegeven worden zoals de auteur ze gezien heeft en die gewoonlijk ook uitgelegd worden door een goddelijke uitlegger. De theologische boodschap is vooral eschatologisch. Deze vorm van literatuur kwam vooral voor in tijden van onderdrukking.

VERVULLING

De vervulling van Gods beloften geschiedt soms door een eenmalige gebeurtenis. Meestal hebben de woorden van de profeten betrekking op verscheidene zaken, zeker in het geval van de 'rijksprofetieën'. De beloften worden in dat geval aanvankelijk vervuld in gebeurtenissen waarin slechts enkele elementen uit de profetie tot hun recht komen. Gods wijze van handelen is te vergelijken met concentrische cirkels die steeds groter worden en een steeds grotere oppervlakte beslaan. Door alle 'deelvervullingen' heen zal de uiteindelijke vervulling plaatsvinden. De diverse vervullingen zijn volgens deze zienswijze aanvullend in plaats van tegenstrijdig. In het artikel 'Terug naar de toekomst: de uitleg van de oudtestamentische profetieën over Israël' *Theologia Reformata* 35 (1992) 278-298 heb ik een verdere verantwoording gegeven van deze stellingname. Zie voor een uitvoerige behandeling: J. Barton Payne, *Encyclopedia of Biblical Prophecy*, 7e druk, Grand Rapids 1989.

1. De boodschap van de profeten had een directe zeggenschap voor de eerste hoorders. In dit geval een duidelijke bemoediging. Enige tijd later is een deel van het volk teruggekeerd naar het land Kanaän: de verstrooide beenderen kwamen bijeen. Uit de historische verslagen (Nehemia, Ezra) blijkt echter maar een klein deel teruggekeerd te zijn en met name weinigen van het Tienstammenrijk. De tempel is herbouwd. De geestelijke vernieuwing bleef echter grotendeels achterwege.

2. In de tijd van het Nieuwe Testament is de Geest uitgestort (Handelingen 2), waardoor een geestelijke vernieuwing tot stand kwam. Deze was echter beperkt van omvang en het grootste deel van het joodse volk wees het geloof in Jezus Christus af. Korte tijd later, in het jaar 70, kwamen de Romeinen en hebben Jeruzalem en de tempel verwoest. Daarmee bleek het blijvende heil niet gerealiseerd te zijn.

3. In de tijd van het Nieuwe Testament blijft het Evangelie niet beperkt tot de Joden, maar gaat ook naar de heidenen. Doordat de middelmuur des afscheidels afgebroken is in Christus (Efeze 2:14)

mogen ook de volkeren delen in de zegen van Abraham. Er ontstaat een Gemeente uit Jood en heiden die gelooft in de gekruisigde en opgestane Heiland. Deze Gemeente deelt in zegeningen die aan Israël toegezegd zijn. Christus als de grote Davidszoon regeert Zijn Gemeente door Woord en Geest. De wedergeboorte, waardoor iemand in de diepe zin van het woord tot de Gemeente van Christus gaat behoren, kan vergeleken worden bij de opstanding uit de dood.

4. Gelden deze profetieën ook nu nog letterlijk voor het volk Israël? Naast de genoemde mogelijkheden (en werkelijkheden!) van vervulling blijven er elementen in Ezechiël 36 en 37 die niet in het bovenstaande nog niet (geheel) tot hun recht gekomen zijn. Dit zijn: a) de verzameling van de Israëlieten uit alle richtingen (36:24; 37:21), want de terugkeer uit de Babylonische ballingschap geschiedde grotendeels uit één richting, b) de volledige gehoorzaamheid aan de inzettingen van God (36:27; 37:23v.), c) de twee rijken worden samengevoegd, terwijl maar weinigen zijn teruggekeerd uit de Babylonische ballingschap, met name van het Tienstammenrijk (37:15vv.), d) het volk mag blijvend wonen in Kanaän (37:25-28), terwijl hieraan in 70 en 135 na Chr. een einde kwam, e) Gods Knecht David zal regeren als Vorst over dit volk (37:24-25) en f) de heidenen/volkeren zullen onder de indruk zijn over wat God met Zijn volk doet (36:36; 37:28).

Op grond hiervan mag gelet worden op een latere vervulling. Volgens Jeremia 31:35-36 en 33:20-22 geldt het verbond Gods met het volk Israël zolang de ordening van dag en nacht (zon en maan) blijft bestaan. In Deuteronomium 28 en 30 wordt gesproken over wegvoering en ballingschap als verbondswraak, maar tevens dat God Zich zal ontfermen. Deze algemeen geformuleerde vervloeking en zegen behoeft niet beperkt te blijven tot de eenmalige gebeurtenis van de Babylonische ballingschap, maar geeft het patroon van Gods handelen aan. Volgens deze benadering mag de terugkeer van het joodse volk in onze eeuw (letterlijk vanuit alle richtingen!) gezien worden als een verdere vervulling van Ezechiël 36-37: verstrooide beenderen worden bijeengebracht. Een herrijzenis uit het graf van de Tweede Wereldoorlog leidde tot de stichting van de staat Israël. Tot op dit moment is echter weinig te merken van de geestelijke zegeningen die genoemd worden: het wandelen in de inzettingen Gods.

De jood Isaïc da Costa zei reeds in de vorige eeuw: 'Zoo schijnt het mij op dit ogenblik toe, dat Israel onbekeerd naar zijn land zal terugkeren. Palestina is toch het land der openbaring, en de vrijwording van het Oosten is de verlossing der geheele wereld. Eerst dus: roering der beenderen, dán hereeniging der deelen; dán zenuwen, aderen en vleesch. Maar de geest is er dan nog niet. Christus is hier de Geest. Israel kan niet leven zonder dien Geest, zonder Christus' (*Bijbellezingen*, deel IV, Amsterdam z.j., p. 39-40).

Wanneer de huidige terugkeer uit de diaspora gezien mag worden als een verdere vervulling van Ezechiël 36-37, moeten we de lijn doortrekken: in de toekomst zal er voor het joodse volk een geestelijk herleven komen. Paulus heeft hiervan gesproken in Romeinen 9-11. Het lijkt er veel op, dat de woorden van Rom. 11:15 verwijzen naar Ezechiël 37: 'Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?'

Ten aanzien van het toekomstige geestelijke vernieuwing van het joodse volk (in combinatie met het koningschap van Christus) kan nog gewezen worden op Hosea 3:5, Zacharia 12:10-14, Mattheüs 23:37-39 (ná 21:9!), Lukas 1:32-33, Handelingen 1:7; 3:19-21 en 15:14-16. Het bezit van het land (stad Jeruzalem) wordt aangegeven in Lukas 21:24. In tegenstelling tot G.Ch. Aalders neemt C.F. Keil bij Ezechiël 37:14 een toekomstige bekering aan van het joodse volk. De band met het land wijst hij

af (i.t.t. C.A. Auberlen). Zie de excurs aan het eind van het hoofdstuk van zijn bijbelcommentaar. Zie verder nog R.H. Alexander in zijn recente commentaar (ed. F.E. Gaebelien) bij Ezechiël 33:21vv. en Da Costa bij Ezechiël 36: 'Nooit is de Schrift zoo geestelijk dat zij het stoffelijke vergeet' (IV, p. 472).

5. De vervulling in de eeuwigheid. Eens zal ieder uit de dood opstaan en zal de dood, als laatste vijand, vernietigd worden. Zie 1 Korinthe 15. Dan zal er volmaakte gehoorzaamheid zijn, omdat de zonde overwonnen is.

AANWIJZINGEN VOOR DE PREDIKING

Er is de mogelijkheid van een thematische preek, met name met Pasen of Pinksteren, of met aandacht voor Israël. Er kan ook gekozen worden voor een homilie: het 'langswandelen van de tekst'.

1. God gebruikt nietige mensen om Zijn Woord te spreken. Zij hebben te gehoorzaam de woorden door te geven, zelfs in menselijkerwijs onmogelijke situaties. Het initiatief en de inhoud van de boodschap liggen verankerd in God Zelf. Dit woord, gesproken in volmacht, zal niet ledig tot God weerkeren (Jesaja 55:11).

2. Door de zonde is een diepe val mogelijk, waardoor het zeer bevoorrechte volk van God (Exodus 19:6 en Deuteronomium 4:6-8) vergeleken moet worden met dorre doodsbeenderen.

3. In het oordeel heft God de verbondsrelatie niet op. Verbondswraak veronderstelt het verbond. Vgl. Romeinen 9-11: het volk is door ongehoorzaamheid gestruikeld, maar wordt niet verstoten.

4. God neemt de klachten van het volk serieus. Maar zelfs al zou het nog erger zijn dan zij zeggen, kan en wil Hij uitkomst schenken. Vgl. Deuteronomium 30:3vv. en 32:36. Hij werkt vaak door de onmogelijkheden heen, om zo Zijn Naam te verheerlijken.

5. God overziet en leidt de geschiedenis. De toekomst maakt Hij bekend aan Zijn knechten de profeten (Amos 3:7). Wij hebben het profetische woord dat zeer vast is (1 Petrus 1:19). Wie de vervulling in verleden en heden ziet, moet tot de erkenning komen dat God Zijn woord waar maakt. In dat opzicht moeten we voorzichtig zijn met de term 'Godsverduistering'.

6. De situatie van de kerk in onze tijd kan enigszins vergeleken worden met die van Israël in ballingschap. In allerlei opzichten zijn we goed georganiseerd. Waar is de Geest? Onze hoop is van God die reeds in het OT dit liet profeteren en met Pinksteren nog veel rijker Zijn Geest heeft geschonken. Ook later zijn er perioden van opwekking en reveil geweest. Zou voor de HEERE iets te wonderlijk zijn?

7. De prediking mag uitgaan tot allen. De verlossing kan vergeleken worden met opstanding uit de dood. 'Doden zullen horen de stem van de Zoon van God, en die ze gehoord hebben, zullen leven!' (Johannes 5:25). 'Ontwaakt, gij die slaapt en staat op uit de doden, en Christus zal over u lichten!' (Efeze 5:14).

8. Ook voor de gelovigen persoonlijk kunnen er tijden zijn van geestelijke dorheid. Eigen kracht faalt ten enenmale. God leert ons onze afhankelijkheid. Door alles heen leidt Hij voort. Hij werkt meer dan eens trapsgewijs en gebruikt een heel leven om ons steeds meer te leren wie Hij is.

9. Geloven overstijgt onze wetmatigheden. 'Zalig die niet zullen gezien hebben, en nochtans zullen geloofd hebben' (Johannes 20:29).

10. De Heere doet Zijn werk niet om ons, maar om Zijn grote Naam. Het grote doel is, dat de Vorst uit het geslacht van David zal regeren. Het gaat om Zijn eer!

11. Door de opstanding van Christus als de Eersteling, is nu ook opstanding ten leven mogelijk voor mensen (1 Korinthe 15).

LITURGISCHE SUGGESTIES

Schriftlezingen: Ezechiël 36-37, Romeinen 11; 1 Korinthe 15.

Liederen (Psalmberijming 1773): Psalm 33: 5,6,9,10; 42 (geheel); 73: 12,13,14; 79 (geheel); 80:1,3,9,11; 103:2,5; 143:10; Lofzang van Simeon: 2.